

Concrete stappen op weg naar biologisch uitgangsmateriaal

Boeren gewasgroepen vormen de basis

In het afgelopen half jaar is er veel gediscussieerd over een visie op biologische veredeling en de grenzen die de biologische sector wil trekken ten aanzien van veredelings technieken. Het heeft biologische boeren bewuster gemaakt van de processen achter de reguliere veredeling. Het 'visie-rapport' met de aanbevelingen is afgerond en recentelijk door Louis Bolk Instituut gepubliceerd. De tijd is aangebroken voor concrete stappen.

Biologische telers beoordelen de slarassenproef op het biologische veredelingsbedrijf Vitalis Biologische Zaden. (Foto Louis Bolk Instituut)

sen ontwikkeld worden die optimaal zijn aangepast aan de biologische teeltomstandigheden (o.a. mineralen efficiëntie, diepe beworteling, onkruidonderdrukend vermogen, brede veldtolerantie voor ziekten en plagen, buffervermogen) en aan de wensen in de keten (o.a. smaak, houdbaarheid).

De consequentie van de geformuleerde criteria voor een dergelijke biologische veredeling is dat verdelingstechnieken die op gewas- en hele plantniveau plaatsvinden het beste passen in een interactief biologisch verdelingsprogramma. Ouderlijnen zijn dan onder biologische omstandigheden in stand te houden en de selectie en vermeerdering kunnen eveneens onder biologische teeltomstandigheden plaatsvinden. Het zijn technieken waarbij desgewenst de boer zelf het selectieproces, al of niet onder deskundige leiding van een veredelaar, op zijn eigen bedrijf of in zijn eigen regio kan uitvoeren. Daarbij kunnen in elk geval de gegeven biologische en regionaal verschillende teeltomstandigheden een continue rol spelen in het hele selectieproces.

Technieken op celniveau

Bij verdelingstechnieken op celniveau is er geen directe interactie tussen plant en het biologische teeltmilieu mogelijk. In de gevoerde discussie kwam naar voren dat celbiologische technieken zich op de overgang van hele plantniveau naar DNA-niveau bevinden. De cel is enerzijds vanuit de biologie te zien als de laagste eenheid van leven en dus nog toelaatbaar voor een biologische landbouw die binnen het gebied van leven wil werken.

Anderzijds is vanuit het perspectief van een biologische boer de laagste eenheid van leven waar hij dagelijks binnen zijn

VERDELING

Het discussierapport "Naar een duurzame biologische plantenveredeling", dat het Louis Bolk Instituut vorig jaar heeft uitgebracht, is aanleiding geweest voor vele regionale en landelijke bijeenkomsten met biologische boeren om tot weloverwogen keuzes te komen en de consequenties in ogenschouw te nemen. Maar het rapport heeft ook ruime aandacht van de gangbare veredelingsbedrijven gekregen, die nauwlettend de stappen van de biologische sector in de gaten houden.

Ook in het buitenland is de vertaling van het discussierapport dankbaar ontvangen en heeft dit voorwerk van het Louis Bolk Instituut de discussies over biologische veredeling in landen als Duits-

land, Zwitserland, Engeland en Spanje gestimuleerd. De uitkomsten van al deze discussies zijn in een eindrapport bijeengebracht. Er worden hierin aanbevelingen voor gewenste en niet gewenste verdelingstechnieken gegeven. Het is nu aan belangenorganisaties als de Federatie van Biologische Boeren om samen met de Werkgroep Wetgeving Biologische Landbouw op basis van deze aanbevelingen de EU-richtlijnen voor biologische veredeling vorm te geven.

Interactieve veredeling

De visie op de biologische plantenveredeling is gebaseerd op een voortdurende interactie tussen plant en biologisch milieu, en tussen biologische boeren en verdelers. Op deze wijze kunnen ras-

Marjolein Hulscher, veredelaar van het Louis Bolk Instituut, begeleidt de rassenproeven in regio Oost.

bedrijfsysteem mee te maken heeft, in feite de hele plant in relatie tot zijn bedrijfsomgeving. Celbiologische technieken zijn vanuit dat laatste gezichtspunt te zien als een ecologische, en wellicht ook een van het biologische teeltmilieu vervreemdende omweg en zijn daarmee niet vanzelfsprekend passend bij de biologische landbouw.

Celbiologische technieken, zoals embryo- en ovariumcultuur, zijn in het reguliere veredelingsproces steeds belangrijker geworden en vormen voor een aantal gewassen, zoals tomaat, een niet meer weg te denken basis in de veredeling. Om dergelijke technieken op termijn te vervangen door middel van een veredeling die uitgaat van een beter bij de biologische landbouw passend plantgezondheidsconcept, wordt een overgangstermijn van (minimaal) 10 jaar voorgesteld, waarin rassen die eigenschappen hebben verkregen door toepassing van celbiologische technieken voorlopig in de teelt en als kruisingsouder worden toegestaan.

Naast genemanipulatie zijn er echter nog een aantal (celbiologische) technieken die niet bij de uitgangspunten van de biologische landbouw passen. Voorgesteld wordt om deze zonder overgangs-

periode niet meer toe te staan. Dit zijn protoplastfusie, cms-hybriden zonder herstellergenen, bestraald mentorpollen en mutatie inductie.

Communicatie

In het eindrapport is een overzicht gegeven van noodzakelijke stappen om het proces tot biologische veredeling ook daadwerkelijk in gang te zetten. Er zijn bijvoorbeeld maatregelen nodig om meer vaart in de ontwikkeling van biologisch vermeerderde rassen te verkrijgen. Om de communicatie in de verdelingsketen te bevorderen is het van groot belang dat er zo snel mogelijk gewasgroepen worden opgericht.

De gewasgroepen zullen voornamelijk uit biologische boeren bestaan, aangevuld met vertegenwoordigers van de handel en de veredeling, die onderling veel contact hebben, ervaringen uitwisselen, rassenproeven volgen en mee beoordelen. Vragen, wensen en knelpunten kunnen door de gewasgroepen geïnventariseerd en op gestructureerde wijze met de overige ketenpartners besproken worden. Stichting Zaadgoed is bereid deze activiteiten te coördineren.

Aangesloten zal worden bij die gewassen waar al initiatieven in de sector genomen zijn. Zo is op vraag van een aantal biologische akkerbouwers een tarwegewasgroep in wording die onder andere de rassenproef van de Zeeuwse Vlegel bezoekt, waar ook een aantal lijnen van de Zwitserse biologisch-dynamische veredelaar Peter Kunz zijn meegenomen.

Ook voor het gewas peen zal een gewasgroep geformeerd worden omdat vanuit de biologische handel duidelijk geluiden komen om rassen te vinden die beter smaken dan de tot nu toe veelvuldig in gebruik zijnde rassen. Het Duitse biologisch-dynamische zaadinitiatief Allerleirauh in Bingenheim heeft twee nieuwe peenrassen aangemeld: Rodelika en Robila die juist op smaak zijn veredeld. Deze rassen zullen ook op Nederlandse bedrijven beproefd moeten worden op hun prestaties. De overheid is bereid een project mee te financieren waarbij de Stichting Zaadgoed voor de gewassen peen en tarwe als eerste pilotgewassen, boerengewasgroepen opzet. Zij formuleren wat

voor deze gewassen specifieke beoordelingscriteria zijn en hoe, in aansluiting op het reguliere cultuur- en gebruikswaardeonderzoek, meer aandacht besteed kan worden aan beoordelingen van rassen op basis van criteria die voor biologische landbouw van belang zijn. Ook de vraag hoe een groene rassenlijst uit te geven is, zal meegenomen worden.

Rassenproeven

In het kader van een 1-jarig EU-project 'Diversiteit van onze cultuurgewassen', een initiatief van Duitse biologische veredelaars en de Naturschutzbund, heeft het Louis Bolk Instituut samen met Stichting Zaadgoed de mogelijkheid om een aantal regionale excursies te organiseren om met biologische boeren rassenproeven te bezoeken en te beoordelen.

In regio Oost is men vorig jaar al begonnen met het aanleggen van gerichte rassenproeven op bedrijven voor de gewassen sla, rode biet en peen. Marjolein Hulscher, veredelaar van het Louis Bolk Instituut, begeleidt deze proeven. Dit voorjaar zijn vier rassen sla beoordeeld op vijf locaties. Uit de eerste gezamenlijke waarnemingen bleek dat eenzelfde ras zich op verschillende bedrijven heel anders kan ontwikkelen. Dit speelt uiteraard een grote rol in de raskeuze die de telers maken. Daarnaast is het ideaalbeeld dat de telers van een krop voor ogen hebben van belang. Uit de gesprekken op het proefveld komen de wensen van de telers voor een goede krop naar voren: zoals in één keer te snijden, een lange houdbaarheid op het veld, een goede smaak en kistpresentatie. Gewasgroepen kunnen op een dergelijke manier een gesprekspartner voor de veredeling zijn.

Het eindrapport 'Naar een duurzame, biologische planteneveredeling – visie, keuzes, consequenties en stappen' (juni 1999) is verkrijgbaar door f22,50 (incl. porto) over te maken op Postbanknummer 3530591 t.n.v. Louis Bolk Instituut te Driebergen o.v.v. 'G 23'.

Voor meer informatie: bel Edith Lammerts, Marjolein Hulscher of Aart Osman op Louis Bolk Instituut: 0343-517814 of Coen ter Berg: 0527-292236.